

УДК 911.53 : 911.2(477.44)

Яцентюк Ю.В.

Вінницький педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Екомережа як антропогенна парагенетична ландшафтна система (на прикладі Вінницької області)

У статті запропоновано проектувати екомережі як антропогенні парагенетичні ландшафтні системи, що органічно поєднують ключові, сполучні, буферні та відновлювальні території. У структурі антропогенної парагенетичної ландшафтної системи екомережі Вінницької області виділено та охарактеризовано 41 ключову територію, 22 сполучні території та 31 зону потенційної ренатуралізації.

Ключові слова: антропогенна парагенетична ландшафтна система, екомережа, національне природне ядро, регіональний центр біорізноманіття, екокоридор.

Яцентюк Ю.В. Экосеть как антропогенная парагенетическая ландшафтная система (на примере Винницкой области). В статье предложено проектировать экосети как антропогенные парагенетические ландшафтные системы, которые органически объединяют ключевые, соединительные, буферные и восстановительные территории. В структуре антропогенной парагенетической ландшафтной системы экосети Винницкой области выделены и охарактеризованы 41 ключевая территория, 22 соединительные территории и 31 зона потенциальной ренатурализации. **Ключевые слова:** антропогенная парагенетическая ландшафтная система, экосеть, национальное природное ядро, региональный центр биоразнообразия, экокоридор.

Yatsentyuk Yu.V. Ecological network as an anthropogenic paragenetic landscape system (on the example of Vinnytsya region). It is offered in the paper to design ecological networks as anthropogenic paragenetic landscape systems that seamlessly combine key, connective, buffering and recovery areas. 41 key areas, 22 connective areas and 31 areas of potential renaturalization are singled out and characterized in the structure of anthropogenic paragenetic landscape system of Vinnytsya region ecological network. **Key words:** anthropogenic paragenetic landscape system, ecological network, national core area, regional centre of biotic diversity, ecological corridor.

Наявність проблеми. Сьогодні дослідження екомереж усіх територіальних рівнів є актуальною проблемою. Формуванню національної, регіональних і локальних екомереж в Україні присвячено багато наукових праць. Проте, в останніх переважно акцентується на природності чи квазіприродності структурних елементів таких мереж. У той самий час в умовах тотальної антропогенізації, натуральних ділянок у природі майже не залишилось, а наближені до натуральних території у різному ступені зазнали змін під впливом людини. Крім того, важливим є формування цілісних у ландшафтному, генетичному та динамічному відношеннях екомереж. Тому актуальним є проектування таких мереж як антропогенних парагенетичних ландшафтних систем (АПГЛС). Та, на жаль, такі дослідження до цього часу не проводились.

Метою роботи є формування екомережі як антропогенної парагенетичної ландшафтної системи на прикладі Вінницької області. Основними **завданнями** статті є: обґрунтування необхідності проектування екомереж як антропогенних парагенетичних ландшафтних систем; виявлення та опис структурних елементів екомережі Вінницької області.

Об'єктом дослідження є екомережа Вінницької області. **Предметом дослідження** є структурні елементи екомережі Вінниччини як цілісної антропогенної парагенетичної ландшафтної системи.

Під час проведення досліджень нами використовувались такі **методи**: літературно-картографічний, логічні (абстракції, аналізу, синтезу, аналогії), теоретичного узагальнення, знаходження емпіричних залежностей аналітико-картографічного аналізу, польові (ключові, площадні та маршрутні).

Результати дослідження. Пропонуємо формувати екомережу як антропогенну парагенетичну ландшафтну систему. *Антропогенна парагенетична ландшафтна система* – це система суміжних або віддалених динамічно пов'язаних ландшафтних комплексів, що виникли одночасно або послідовно під впливом людської діяльності та її результатів [3].

Можливо важко сприймати поєднання екомережі, яка має охоплювати більш-менш природні ділянки місцевості, з антропогенними об'єктами. Але це сьогодні необхідно, адже навіть природні заповідники, що виступають природними ядрами національних екомереж, зазнали чи зазнають прямого або опосередкованого впливу людини, їх ландшафтні комплекси часто є антропогенізованими у різному ступені. Деякі лісові масиви протягом історичного періоду неодноразово вирубувались. Однак, вони є регіональними центрами біорізноманіття. Багато штучно створених парків охороняються як парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва і є біоцентрами локальних екомереж. Ще один важливий момент пов'язаний з тим, що при формуванні екомереж регіонального і локального рівнів має враховуватись сучасний стан природи. Адже саме в таких реаліях буде функціонувати спроектована система ключових, сполучних і буферних територій. Тому формувати регіональні та локальні екомережі необхідно з врахуванням структури антропогенних ландшафтів.

Щодо парагенезису відзначимо наступне. Екомережу ми розглядаємо як цілісну систему ключових, сполучних, буферних, відновлювальних територій, інтерактивних елементів та екотехнічних розв'язок. Вони пов'язані між собою спільністю походження, адже формуються на одній території, що має спільну історію розвитку та господарського освоєння, загальні особливості природи та її сучасний стан. Структурні елементи екомережі пов'язані між собою також одночасністю або послідовністю виникнення у процесі її формування. Оскільки кожен парагенетичний ландшафтний комплекс є одночасно і парадинамічним, то всі територіальні елементи екомереж взаємодіють між собою через потоки речовини, енергії та інформації. Ці потоки представлені повітряними масами, водними артеріями та міграційними шляхами живих організмів.

У структурі екомережі Вінницької області як антропогенної парагенетичної ландшафтної системи виділено 41 ключову територію, 22 сполучні території та 31 зону потенційної ренатуралізації. Ключові території займають 7% від території області. Серед них 3 національних природних ядра та 38 регіональних центрів біорізноманіття.

Національними є Чечельницьке, Буго-Деснянське та Дністровсько-Мурафське природні ядра. Вони займають 1,8% від території області. Найбільшим є *Чечельницьке національне природне ядро*. Воно займає 0,9% від території області. Більша його частина розміщується у межах Чечельницького адміністративного району, значно менші частини – у межах Тростянецького та Крижопільського районів. Основу цієї ключової території складають заповідні зони національного природного парку «Кармелюкове Поділля». У межах Чечельницького національного природного ядра поєднуються власне лісостеповий та лучностеповий типи ландшафтів. Тут переважають ландшафти

лесових височин, розчленованих врізаними до кристалічних порід ярами і балками, з сірими і темно-сірими лісовими ґрунтами, з грабовими дібровами. Поширені також ландшафти лесових височин із чорноземами опідзоленими й типовими, з дібровами із дубів звичайного та скельного [4, с. 36-39].

Другим за розмірами є *Буго-Деснянське національне природне ядро* (0,6% від території області). Воно сформувалось у межах Вінницького, Калинівського та Літинського адміністративних районів. У межах Буго-Деснянського природного ядра найбільше значення мають лісові та водно-болотні екосистеми. Тут охороняються ландшафтні комплекси Вінницьких полісь, що сформувались у давніх долинах стоку талих льодовикових вод. Ці ділянки, хоч і зазнали антропогенного впливу, але мають важливе ґрунтозахисне, водорегулююче, середовищевідтворююче значення, служать основою відтворення і розселення численних видів тварин і рослин.

Найменшим є *Дністровсько-Мурафське національне природне ядро* (0,3 % від території області). Воно сформувалось у межах Чернівецького, Могилів-Подільського та Ямпільського адміністративних районів. Ця ключова територія приурочена до річкових долин Дністра, Мурафи, Лозової, Вазлюю, Бушанки. Її основою виступають існуючі регіональні ландшафтні парки «Дністер» і «Мурафа». У межах Дністровсько-Мурафського національного природного ядра найбільше значення мають лісові та лучно-степові екосистеми. Тут збереглися та поступово відновлюються типові лучно-степові ділянки із рідкісними та зникаючими видами рослин. Особливу цінність становлять ландшафтні комплекси Мурафської «швейцарії» із типовими каньйоноподібними ділянками річкових долин Придністер'я, крутими лісовими та лучно-степовими схилами, скелястими урвищами, скелями-останцями, водоспадами, порогами та островами, нішами, кишнями й терасами вивітрювання, а також унікальні схили каньйону Дністра із печерами та карстовими джерелами.

На теренах області виділено 38 регіональних центрів біорізноманіття, що разом займають 5,1% від її території. За характером ландшафтних комплексів виділяються чотири групи центрів біорізноманіття: лісові, водно-болотні, «швейцарські» та лучностепові. Найбільше (23) у Вінницькій області регіональних центрів біорізноманіття із переважанням лісових ландшафтів. До них відносяться Вороновицький, Вінницький, Хмільницький, Березнянський, Вендичансько-Серебрійський, Горьчківський, Піщанський, Гайдамацький, Вапнярсько-Кирнасівський, Іллінецько-Дашівський, Шпиківський, Бершадський, Крушинівський, Гайсинський, Жмеринський, Мурованокуріловецький, Дяківецький, Брацлавський, Сумівський, Козятинський, Погребищенський, Томашпільський та Ямпільський центри.

Вороновицький регіональний центр біорізноманіття сформувався у Вінницькому, Тиврівському, Немирівському районах і займає площу 4091,6 га. Він охоплює ліси в околицях смт. Вороновиця. Південна частина ключової території, в районі сіл Потуш і Никифорівці, займає долину Південного Бугу. *Вінницький центр біорізноманіття* сформувався у межах Вінницького району та займає площу 4623,5 га. Він охоплює лісові масиви між Вінницею, селами Лисогора, Мізяківські Хутори, Переорки та смт. Стрижавка. *Хмільницький регіональний центр* сформувався у межах Хмільницького та Літинського районів та займає площу 6971,8 га. Центр охоплює лісові масиви між м. Хмільник, селами Кожухів, Вугли, Голодьки, Широка Гребля, Олександрівка, Кам'янка, Трибухи.

Тут охороняються вікові високопродуктивні насадження дуба звичайного. *Березнянський регіональний центр біорізноманіття* сформувався у межах Хмільницького району та займає площу 1385,2 га. Центр охоплює лісові масиви між селами Чудинівці, Березна, Крутнів, Лозова, Думенки. Тут охороняються цінні високопродуктивні дубові лісонасадження віком 100 років.

Вендичансько-Серебрійський регіональний центр біорізноманіття сформувався у межах Могилів-Подільського району та займає площу 1946,2 га. У ньому охороняються ландшафтні комплекси долини р. Серебрія із лісовою та лучно-степовою рослинністю. *Горячківський центр біорізноманіття* сформувався у межах Піщанського та, частково, Крижопільського районів і займає площу 3037,6 га. Тут охороняються ландшафтні комплекси лісів із домішкою дуба скельного [2, с. 71]. *Піщанський регіональний центр* сформувався у межах Піщанського і, частково, Крижопільського районів і займає площу 6327,5 га. Тут охороняються лісові ландшафти із ділянками дуба скельного та урочища «стінки» із степовою рослинністю у долинах приток Дністра. *Гайдамацький регіональний центр біорізноманіття* сформувався у Тростянецькому районі на площі 7471,7 га. Тут охороняються цінні лісові ландшафти із видами рослин і тварин Червоної книги України.

Ванярьсько-Кирнасівський центр біорізноманіття сформувався у межах Томашпільського і Тульчинського районів і займає площу 9789,6 га. На території центру виявлено ландшафти мішаних дубових і грабово-дубових лісів. *Іллінецько-Дашівський регіональний центр біорізноманіття* сформувався у межах Іллінецького району та займає площу 13709,6 га. Тут охороняються великі лісові масиви, серед яких виявлено цінні асоціації грабово-дубових, дубових і формація яворових лісів. *Шпиківський центр біорізноманіття* сформувався у межах Тульчинського і, частково, Шаргородського районів. Площа цього центру 6911,3 га. Тут збереглися значні площі вододільних широколистяних лісів, частина з яких є високопродуктивними насадженнями віком близько 100 років.

У Бершадському районі сформувались три регіональні центри біорізноманіття. *Бершадський центр* займає площу 5125,6 га. У ньому охороняються ландшафтні комплекси схилів під дубово-ясеновими насадженнями з домішкою береки звичайної. *Крушинівський центр біорізноманіття* займає площу 1098,3 га. У ньому охороняються надзаплавні тераси і схили долини Південного Бугу, вододільні місцевості, зайняті дубовими лісами з берекою. *Сумівський регіональний центр* займає площу 2120,2 га. Він охоплює ландшафтні комплекси межиріччя Південного Бугу та його притоки Берладинки з лісами переважно за участю дуба звичайного. Тут виявлено асоціації грабово-дубового лісу волосистоосокового та яглицевого; групу асоціацій дубових лісів ліщинових Зеленої книги України.

Гайсинський регіональний центр біорізноманіття сформувався у Гайсинському районі та займає площу 6932,2 га. Його основою є схилі ландшафти долини р. Соб та вододільні місцевості з дубовими лісами. *Жмеринський центр біорізноманіття* сформувався у Жмеринському районі на площі 4558,6 га. Він охоплює переважно схилі місцевості долини Південного Бугу та межиріччя Рову і Ровця із асоціаціями грабово-дубового лісу волосистоосокового та яглицевого і групою асоціацій дубових лісів ліщинових. *Мурованоктуриловецький регіональний центр* сформувався у межах однойменного району та займає площу 3489,4 га. Він охоплює придністерські ландшафти у

долинах річок Жван і Караєць із грабово-дубовими лісами. *Дяківецький регіональний центр біорізноманіття* сформувався у Літинському районі та має площу 1119,1 га. Тут охороняються унікальні ландшафти давньої прохідної долини (Летичівська низовина) із грабовою дубовою. Виявлено асоціацію мішаних дубових лісів левурдових.

Брацлавський центр біорізноманіття сформувався у Немирівському й Тульчинському районах і займає площу 3601,8 га. Тут представлені ландшафтні комплекси схилів і вододілів Південного Бугу із типовими грабовими дубовами. *Козятинський регіональний центр* сформувався в околицях м. Козятин і займає площу 1058,3 га. У ньому охороняються межиріччя Гуйви та Роставиці із грабовими дубовами. Виявлено асоціації грабово-дубового лісу волосисто-осокового і яглицевого Зеленої книги України. *Погребищенський регіональний центр біорізноманіття* сформувався у Погребищенському районі та займає площу 2369,5 га. Тут охороняються ландшафтні комплекси схилів долини р. Рось з гранітними відслоненнями та цінними лісовими насадженнями природного і штучного походження віком близько 80 років. Крім лісових екосистем, значну цінність мають ділянки з чорноземами типовими. У доагрикультурному минулому на них існували лучні степи. За умов зменшення антропогенного навантаження та відновлення рослинного покриву їх можна частково відновити.

Томашпільський регіональний центр біорізноманіття сформувався у Томашпільському і Ямпільському районах, займає площу 2282,2 га. Тут охороняються природні комплекси грабово-дубового лісу кизилового на крутих схилах з рослинністю вапнякових виходів. Зустрічаються ділянки степової та лучно-степової рослинності. Виявлено групу асоціацій скельнодубових лісів кизилових. *Ямпільський центр біорізноманіття* сформувався у межах Ямпільського, частково, Піщанського й Крижопільського районів області та займає площу 2022,4 га. У ньому важливими є лісові та лучно-степові ландшафтні комплекси у каньйоні Дністра та в долині Вільшанки.

До другої групи належать Згарський, Сандрацький, Сниводський, Барський, Теплицький, Бузько-Дніпровський, Гопчицький, Тетерів-Сниводський регіональні центри біорізноманіття. У них переважають ландшафтні комплекси із водно-болотною рослинністю. *Згарський центр біорізноманіття* сформувався у Літинському і Жмеринському районах області та займає площу 3472,2 га. Він приурочений до річкової долини Згару від межі з Хмельницькою областю до с. Микулинці. У межах центру охороняються ландшафти річкової долини Згару із збереженими у природному стані водно-болотними угіддями. *Сандрацький регіональний центр* сформувався у межах Хмельницького району та займає площу 748,4 га. Він приурочений до заплави і надзаплавних терас долини Південного Бугу від Хмільника до с. Порик. У межах Сандрацького центру охороняються ландшафти долини Південного Бугу із збереженими природними водно-болотними угіддями. *Сниводський центр біорізноманіття* сформувався у межах Калинівського району та займає площу 1953,6 га. Центр охоплює ландшафтні комплекси долини річки Снивода між селами Кривошиї та Іванів із водно-болотними угіддями та зволженими луками. У межах цих водно-болотних угідь забезпечується життєдіяльність птахів, що знаходяться під загрозою глобального зникнення. *Барський регіональний центр* сформувався у Барському районі, має площу 1594,6 га. На його теренах охороняються ландшафтні комплекси із лучно-степовою та водно-болотною рослинністю у долинах річок Рів і Ровець.

Теплицький регіональний центр сформувався у межах однойменного району та займає площу 523,8 га. У долині річки Удич охороняються цінні природні дубово-грабові насадження і водно-болотні ландшафти, що є місцями гніздування водно-болотних птахів. *Бузько-Дніпровський центр біорізноманіття* сформувався у Козятинському і, частково, Калинівському районах та займає площу 5934 га. Центр знаходиться у витоках річок Десна, Гнилоп'ять, Гуйва та Роставиця, між м. Козятин і селами Пиковець, Рубанка, Куманівка, Великий Степ, Миколаївка, Флоріанівка, Йосипівка, Кордишівка, Сокілець, Титусівка, Сигнал [1, с. 126]. Важливу цінність мають водно-болотні угіддя і ділянки колишнього існування й можливого відновлення лучних степів. *Гопчицький регіональний центр* сформувався у Погребищенському районі та займає площу 4018 га. У ньому охороняються заліснені балки зі ставками та асоціації грабово-дубового лісу волосистоосокового і яглицевого. *Тетерів-Сниводський центр біорізноманіття* сформувався у Хмільницькому районі та займає площу 3573,1га. Він знаходиться у витоках річок Снивода, Тетерів, Сальничка, Попівка та їх приток. Це територія між селами Скаржинці, Сулківка, Нова Сулківка, Мар'янівка, Лисогірка, Гнатівка, Сальниця. Тут є великі площі із водно-болотними угіддями, невеличкі лісові масиви, долини річок із порівняно незначним ступенем антропогенізації ландшафтних комплексів [4, с. 106-107].

До третьої групи відносяться Печеро-Сокілецький, Самчинецько-Райгородський, Губницько-Митківський та Ладизинський регіональні центри біорізноманіття. У їх межах сформувались ландшафтні комплекси так званих «Швейцарій». *Печеро-Сокілецький регіональний центр* сформувався у межах Тиврівського, Немирівського і Тульчинського районів та займає площу 744,2 га. Він приурочений до заплави, надзаплавних терас і схилів долини Південного Бугу, від сіл Рогізна і Гвоздів до с. Остапківці. Тут охороняються ландшафти долини Південного Бугу із крутими лісовими та степовими схилами, гранітними виходами, заплавами луками, островами та порогами. *Самчинецько-*

Райгородський центр біорізноманіття сформувався у межах Немирівського району та займає площу 2280,2 га. Він охоплює лісові масиви в околицях смт. Брацлав, а також – ландшафти долини Південного Бугу між селами Сорокодуби та Щурівці. *Ладизинський регіональний центр* сформувався у Гайсинському і Тростянецькому районах та займає площу 3679,6 га. У ньому охороняються лісові ділянки та ландшафти річкових долин Південного Бугу і Собу. *Губницько-Митківський регіональний центр біорізноманіття* сформувався у межах Тростянецького та Гайсинського районів та займає площу 476,7 га. Центр охоплює унікальні ландшафтні комплекси долини Південного Бугу між селами Губник і Митківка з порогами та островами, із березовими насадженнями й типовою для остепнених луків рослинністю. Це так звана Губницька «швейцарія».

Четверту групу утворюють Наддністрянсько-Бернашівський, Лядівський та Могилів-Подільський регіональні центри біорізноманіття. У їх межах переважають ландшафтні комплекси із лучностеповою рослинністю. *Наддністрянсько-Бернашівський регіональний центр* сформувався головним чином у межах Мурованокуріловецького і, частково, у Могилів-Подільському районах та займає площу 3124,7 га. Тут охороняються ландшафтні комплекси каньйону Дністра і долин його лівих приток Жван і Матерка. Особливу цінність становлять схилі урочища «стінки» із лучностеповою рослинністю. *Лядівський центр біорізноманіття* сформувався у межах Могилів-Подільського району та займає

площу 832,6 га. У ньому особливу цінність становлять ділянки природної степової рослинності на схилах річкових долин. *Могилів-Подільський регіональний центр* сформувався також у межах Могилів-Подільського району та займає площу 983,6 га. У ньому охороняються рідкісні для Поділля ліси з реліктовими для краю дубами скельним і пухнастим, а також – схилів ландшафтні комплекси з лучностеповою рослинністю.

Усі ключові території Вінницької області в тій чи іншій мірі антропогенізовані та включають до свого складу антропогенні ландшафтні комплекси різних класів. Національні природні ядра та регіональні центри біорізноманіття пов'язані генетично та динамічно в єдину антропогенну парагенетичну ландшафтну систему екомережі Вінниччини. Ключові території взаємопов'язані між собою повітряними потоками, водними масами та шляхами міграцій живих організмів, які проявляються через сполучні території.

У межах Вінницької області виділено 22 сполучні території. Серед них 3 національних і 19 регіональних екокоридорів. Серед національних сполучних територій виокремлено Галицько-Слобожанський субширотний, Південнобузький та Дністровський субмеридіональні екокоридори. Найбільші площі займає *Галицько-Слобожанський екокоридор*. Його північна межа проходить такими населеними пунктами: Хмільник, Калинівка, Турбів, Вороновиця, Немирів, Іллінці, Оратів. Південна його межа проходить населеними пунктами Наддністрянське, Муровані Курилівці, Котюжани, Копайгород, Жмеринка, Копистирин, Дерібчин, Джурин, Вапнярка, Митківка, Соболівка, Теплик. Основу Галицько-Слобожанського субширотного екокоридору складають теперішні лісостепові ландшафтні утворення, тобто поєднання лісових урочищ і місцевостей із супутними лучностеповими ландшафтними комплексами [5]. У межах Вінницької області проходить широколистянолісова (або південна) вітка Галицько-Слобожанського субширотного національного екокоридору.

Південнобузький національний субмеридіональний екокоридор приурочений до річкової долини Південного Бугу. У його межах зосереджена значна частина водно-болотних угідь, які є місцями тимчасового перебування мігруючих видів птахів. Екокоридор суцільний, займає русло Південного Бугу, заплави та надзаплавні тераси його річкової долини, частково схилів місцевості. Лісистість коридору коливається у межах 11,9-30%, під водними об'єктами знаходиться 5-6%, під лучною рослинністю – 12-19,6% площі екокоридору. Під населеними пунктами, дорогами, орними землями знаходиться від 48 до 64% земель.

Найменшим є *Дністровський екокоридор*, що приурочений до річкової долини Дністра. Він суцільний, займає русло Дністра, заплави та надзаплавні тераси його річкової долини, частково схилів місцевості. У межах Дністровського національного субмеридіонального екокоридору зосереджена значна частина водно-болотних угідь, які є місцями тимчасового перебування мігруючих видів птахів. Схили каньйону Дністра вкриті ліською, лучною, степовою та наскельно-степовою рослинністю. Остання носить перехідний характер від бореальної до субсередземноморської рослинності. Тут росте багато рідкісних, червонокнижних, ендемічних і реліктових видів рослин. 22,7% Дністровського екокоридору знаходиться під водою, 35,1% – під луками, 11,3% – під ліською та чагарниковою рослинністю, 30,9% – під населеними пунктами, дорогами та орними землями [5].

На території Вінницької області виділено такі 19 регіональних еко-

коридорів: Сниводський, Гнилоп'ятський, Гуйвинський, Собський, Роський, Деснянський, Згарський, Рівський, Сільницький, Кам'янський, Савранський, Дохнянський, Марківський, Русавський, Мурафський, Лядівський, Удицький, Хмільницько-Чечельницький, Ялтушківсько-Дашівський. 17 з цих екокоридорів виділені долинами основних малих річок Вінниччини, тому вони називаються річково-долинними. Два останніх екокоридори виділені шляхами міграцій тварин.

З метою захисту та збереження ландшафтних комплексів від негативного антропогенного впливу парагенетично із ключовими та сполучними територіями формуються буферні території. Вони представлені буферними зонами навколо національних природних ядер, регіональних центрів біорізноманіття, національних і регіональних екокоридорів та займають близько 20 % території Вінницької області.

До складу екомережі як антропогенної парагенетичної ландшафтної системи органічно входять відновлювальні території. Вони представлені зонами потенційної ренатуралізації. На території Вінницької області виділено 31 таку зону загальною площею 73857,1 га. Вони охоплюють водно-болотні угіддя, лучно-степові ділянки, лісові масиви, витoki річок, прибережні захисні зони Південного Бугу та Дністра, що за умов зменшення рівня антропогенних навантажень на ландшафти, відновлення їх біотичного і ландшафтного різноманіття, можуть стати перспективними ключовими, сполучними чи буферними територіями екомережі Вінниччини.

Висновки. Отже, екомережі необхідно проектувати як антропогенні парагенетичні ландшафтні системи. Вони мають охоплювати генетично та динамічно пов'язані ключові, сполучні, буферні, відновлювальні території, інтерактивні елементи та екотехнічні розв'язки. У структурі АПГЛС екомережі Вінницької області виділено 41 ключову територію, 22 сполучні території та 31 зону потенційної ренатуралізації. Серед ключових територій виділено 3 національних природних ядра та 38 регіональних центрів біорізноманіття. Вони відрізняються найбільшим ландшафтним різноманіттям і органічно взаємопов'язані в антропогенній парагенетичній ландшафтній системі екокоридорами. Серед них 3 національних і 19 регіональних екокоридорів. Як правило сполучні території знаходяться у долинах річок, дві з них сформовані шляхами міграцій тварин.

Література

1. Підготовка переліку природних комплексів для формування національної екомережі (в окремому коридорі чи регіоні): Звіт про НДР/ Інститут географії НАН України. – № держреєстрації 0102U005369. – Київ, 2004. – 300 с.
2. Створення кадастру рідкісних видів рослин області і виділення на його основі природних ядер екомережі: Звіт про НДР/ Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. – Київ, 2005. – 92 с.
3. Яцентюк Ю.В. Водогосподарські антропогенні парагенетичні ландшафтні системи / Ю.В. Яцентюк // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. – Харків, 2013. – №3-4. – С.147-152.
4. Яцентюк Ю.В. Екомережа Вінницької області. – Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2011. – 128 с.
5. Яцентюк Ю.В. Сполучні території екомережі Вінницької області // III-й Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю. – Т.1. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – С. 279-282.

Подано до редакції 06.05.2014

Рецензент – доктор географічних наук А.В. Гудзевич